

poganstvo. S krščanstvom je torej zaščiten evropska kultura v celoti.

Kulturna naloga, ki čaka današnjo Evropo, je po Braguejevem prepričanju v tem, da ponovno postane rimska. Če bo hotela to udejanjiti, bo morala dokazati hkrati veliko samozavest in še večjo ozaveščenost o svoji lastni "naravi": zavedati se bo morala tako svoje vrednosti kot svoje nevrednosti. Svoje vrednosti vpričo notranje in zunanje barbarskosti, katero bo morala obvladati, in svoje nevrednosti v odnosu do tistega, česar je samo poslanika in služabnica.

Evropski človek, zlasti kulturnik je lahko ponosen na prehojeno pot, vendar mu je v sedanjem trenutku potrebnejše, da se znova zave svojih na pol pozabljenih korenin in iz njih načrpa volje in moči za nadaljnjo pot. Evropejci bomo imeli svetu kaj povedati le, če bomo ostali zvesti svoji bogati dediščini. V tej zavestno živeti in ustvarjalni zvestobi je naša moč in naš žar, v njej in samo v njej bomo sproti odkrivali svojo pot, širili prostor svobode in odgovornosti, pravičnosti in miru – evangeljske civilizacije ljubezni, ki je in ostaja luč za ves svet.

Janez Zupet

Anne Morrow Lindbergh Dar morja

Celje:

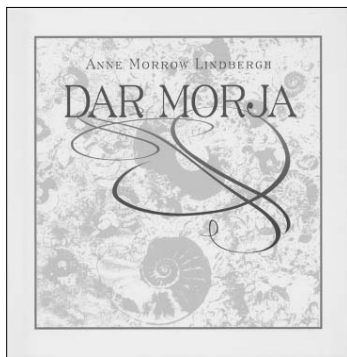
Mohorjeva družba, 2003.

Prevod:

Manca Šinko Kastelic.

106 str., 1 čb fotografija

ISBN 961-218-425-9

Ko je 21. maja 1927 Charles Lindbergh pristal na travniku Le Bourget pri Parizu in tako postal prvi človek, ki je sam in brez postanka preletel Atlantik, je zahtodni svet po dolгих, mučnih letih dobil junaka. Petindvajsetletni Američan je dal krila celi generaciji – povojni "izgubljeni" generaciji. Bil je Ikar, ki mu je *uspelo*.

Značilna miselnost 20. stoletja (in, bodimo pošteni, tudi tistih pred njim): kar je mogoče osvojiti, je *treba* osvojiti. In tisto, kar moremo in moramo osvojiti, je po definiciji *zunaj* človeka: globine oceanov, vrhovi Himalaje, blodnjaki pragozdov, nevidni svetovi mikroorganizmov, neizmerjeno prostranstvo neba – prav do Lune in še naprej.

"Bil je pač *moški* svet", pravi za 80. in 90. leta značilno revizionistično stališče, ki si hkrati prizadeva na novo napisati zgodovino, tokrat iz "ženskega" zornega kota.

Iskanje ravnovesja s protitežjo se zdi logično in koristno. (In če kaj preseneča pri t. i. "feminističnih" piscih in pisateljicah, je samo to, da praviloma iščejo ženske protitežji s približno enakimi lastnostmi, kakršne sami pripisujejo moškim.)

In vendar je tisto, kar vsakdo od nas išče v sebi – in v drugih (kajti le tisto, česar ne najdemo v sebi, iščemo v drugih) – Človek. Bitje, narejeno po Božji podobi: obojespolno v interakciji s soljudmi in v lastni intimi; brezspolno v iskanju presežnega.

Zato je kar presenetljivo, da je v poplavi knjig, ki jih vsako leto bruhajo založniške hiše po vsem svetu, razmeroma malo takih, ki bi človeka obravnavale celostno, mimo in onkraj spola. (Ali pa se morda le zdi, da jih je malo, ker se v primerjavi s kričecimi tržnimi uspešnicami, ki skandirajo razna "zlata pravila" pop-psihologije po ameriškem kopitu, zdijo skromnejše in – ironično – manj revolucionarne.)

In zato je prava osvežitev, če najdemo knjigo, ki v ženski (in posredno v moškem) nagovarja Človeka; ki spodbuja k iskanju "večno človeškega" v sebi, ne da bi nagovarjala k eskapizmu ali predpisovala pot.

Takšna je knjižica *Dar morja*, ki je pred kratkim izšla pri

Mohorjevi družbi Celje. In nemajhno presenečenje je, ko odkrijemo, da jo je že pred petdesetimi leti (v zlati dobi ZDA – in stroge delitve spolov po tradicionalnih družbenih vlogah) napisala neka ameriška gospodinja, žena, mati. Res pa ne katera koli “gospodinja”; njena avtorica je Anne Morrow Lindbergh (1907–2001), od leta 1929 žena (in soletalka) Charlesa Lindbergha, sicer poklicna pisateljica.

Za okoliščine, ki so zaznamovale življenje Anne Morrow ni mogoče reči, da bi bile ravno “povprečne”. Rodila se je kot hči visokega diplomata ZDA, poročila se je z idolom vsega sveta in nato skupaj z njim poleg slave – in prav zaradi nje – doživela tudi vrsto hudih preizkušenj, ki jih večina ljudi prav tako nikoli ne spozna. Vendar se izkušnje in doživetja, na katere se izrecno sklicuje v svoji knjigi *Dar morja*, prav v ničemer ne ločijo od življenja, kakršnega pozna na milijone žensk po vsem svetu.

Anne Morrow je knjigo napisala leta 1955 med samotnimi počitnicami na otoku, ko je imela čas samo zase – za najintimnejše srečanje s seboj, zunaj “vlog”, ki jih je naložilo vsakdanje življenje. V osmih kratkih poglavjih s subtilnim, psihološko in izrazno pristnim razčlenjanjem sicer stare prispevke – školjke – razgrne svoja razmišljanja o lastnem življenju, o potrebi, da najde – in sredi vsakdanjega življenja

ohranja – lastno jedro in tisti notranji prostor svobode, iz katerega je šele mogoče zares *prosto* dajati ljubezen.

Avtorica ne pridiga in ne predpisuje “pravil”. Njen nagovor je intimen, nevsiljiv, prepričljiv, brez slehernega klišeja, osvežujoče pristen, skoraj presenetljivo globok, vsečloveško širok. Njen jezik je izbrušen, plemenito preprost, izredno berljiv in svež. Njene ugotovitve o človeku v modernem svetu, o usodi ženske, o medčloveških odnosih so oblikovane elegantno jedrnato in sveže; zlahka jih razumemo in si jih zapomnimo – in vendar jih lahko prebiramo znova in znova; prav zaradi svoje resničnosti namreč vedno najdejo odziv globoko v bralcu. Slogovno je *Dar morja* sijajen, zlahten zgled, kako je mogoče o vprašanih vsakdanjega človekovega bivanja – prav ta pa so dejansko najgloblja – pisati neponarejeno, s pristno človeškim nagovorom.

Knjigo bi lahko imenovali avtobiografska meditacija. Tisti, ki bi v njej morda pričakovali kaka pričevanja o življenju s slavnim letalcem ali celo o tragediji, ki je zakonca Lindbergh zadela prav na začetku njunega skupnega življenja (ugrabitev in smrt njunega prvega otroka leta 1932), bodo razočarani. Lindbergh se v knjigi pojavlja le kot brezimni (in globoko ljubljeni) mož, tovariš, sopotnik – kot referenčna točka za bralke (in bralce), ki si tudi sami delijo življenje z drugo osebo; in njuni

neimenovani otroci v knjigi nastopajo kot oasišče družinskega življenja, s kakršnim se lahko poistovetijo milijoni ljudi po vsem svetu.

Dar morja je torej na prvi pogled izrazito “ženska” knjiga. Res jo je napisala ženska, z značilno “ženskimi” življenjskimi izkušnjami; in nedvoumno nagovarja predvsem ženske. Toda nagovarja jih kot celostne osebe, katerih najgloblje težnje in hrepenenja presegajo – tako kot pri moškem – golo biološko določenost spola; katerih osebna rast ni manj pomembna od vsakdanjih opravil, s katerimi so (pre)obremenjene v svoji skrbi za druge.

Dar morja je predvsem osebno, intimno razmišljanje o življenju – in svobodi – človeka med ljudmi. Osebna osvoboditev, o kateri piše Anne Morrow, je namreč najdenje sebe sredi neprenehnega valovanja vsakdanjega življenja; najdenje svojega človeškega bistva onkraj biologije in družbenih vlog – v preprostosti, ki je temelj osebne svobode in ki odpira oči za staro, na Zahodu nikoli zares osvojeno spoznanje, da je edino stalno spreminjanje; da staranje ni isto kot propadanje; da je vsak dan posebej, znova in znova, priložnost za rast, celo za nov začetek, če se le človek ne oklepa vizij o življenju, ki jih je sam že davno prerasel.

Osrednje besedilo knjige *Dar morja* spremlja avtoričin pripis iz leta 1975. V njem se

avtorica ozre na dvajset let, ki so minila od izida knjige, in na vse, kar se je v tem času zgodilo. V dogajanju povojnih desetletij prepozna – z občudovanjem in upanjem – vsestransko prebujanje ozaveščenosti. Prav to je zanjo največja pridobitev povojnega sveta. “Rast v zavedanju je bila vedno boleča,” pravi Anne Morrow. “Vendar to vodi v večjo neodvisnost in končno v dejavno sodelovanje. Kajti velikanskih problemov, s katerimi se danes sooča svet, tako na zasebnem kot na javnem področju, ne morejo rešiti ženske – ali moški – sami. Premagajo jih lahko le moški in ženske skupaj.”

Ptica na nebu, školjka na skali. Obe sta enako močni; obe enako krhki. In v svojem najglobljem bistvu – tistem neimenljivem, kar ju loči od vsega drugega in hkrati povezuje z vsem drugim – obe enako svobodni.

Vesna Velkovrh Bukilica

**Zbornik ob
stoletnici
ustanovitve
Splošnega
slovenskega
ženskega društva**
Ljubljana: Arhiv republike
Slovenije, 2003

“O ženskem gibanju, o ženski emancipaciji vladajo pri nas še zelo zmedeni pojmi,” je 29. septembra 1901 dejala Zofka Kvedrova v ljubljanskem Mestnem domu na ustanovitvi Splošnega slovenskega ženskega društva v Ljubljani. Bojim se, da še dobro stoletje pozneje razmere niso bistveno drugačne in da še danes na kakšen “pretirano ženski projekt” mnogi gledajo zviška in v stilu: “Ja, kaj se pa spet gredo ...” Odločitev dveh arhivistk Aleksandre Serše in Mateje Jeraj, da obeležita stoletnico ustanovitve ženskega društva, je zato še toliko bolj pogumno in hvalevredno dejanje. Razstava, ki je bila na og-

led v prostorih Arhiva Republike Slovenije od novembra 2001 do januarja 2002 je prikazovala skoraj polstoletno kulturno, socialno in politično delovanje društva. V začetku letošnjega aprila je kot nekaj dodatka k razstavi izšel še zajeten zbornik razprav, v katerem skušajo številne avtorice (in trije avtorji) prikazati današnje vedenje o dogodkih izpred stotih let in njihovih najpomembnejših akterjih. Zbornik z naslovom Splošno žensko društvo 1901-1945 in podnaslovom Od dobrih deklet do feministk sta uredili Nataša Budna Kodrič in Aleksandra Serše, ki sta k sodelovanju povabili široko paleto sodelavcev. Nastalo je čez 500 strani zajetno delo, ki s številnimi biografijami predstavlja življenje in delovanje žensk od srede 19. stoletja do časa po koncu druge svetovne vojne.

V uvodni razpravi Marta Verginella ugotavlja, da je moderna doba ženske potisnila v javnost med akterje družbenih sprememb, vendar jih je kaj kmalu na formalni ravni iz nje tudi izrinila “*ker je žensko naravo razumela kot s politiko neskladno.*” To tezo je na zanimivem primeru potrdil tudi Vasilij Melik, ki je spomnil, da je bil v prvi polovici 19. stoletja v avstrijski monarhiji glavni pogoj za volilno pravico plačevanje davka ter da so tako med volilne upravičence lahko sobile tudi ženske ali celo mladoletni, čeprav je namesto njih glasoval njihov pooblaščenec.